

22710

4-34

1897

6
500

2010

2002

048
10-8301

370
1968-01

375+372.21
4-94

ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷՁ

ԵՒ

15744

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ

Ի ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՍԱՐԸԵԱՆ
ՆԱԽԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՏԻԵԱՆ Տպարան

1897

10629

Մ Ա Ն Կ Ա Պ Ա Ր Տ Է Ձ

1.

Առաջին սկզբունք բարոյական եւ կրօնական դաստիարակութեան

3 ԷՆ 5 սարեկան

Փոյթ ու խնամք տղոց լաւ սովորութիւններ ստանալ տալու, անոնց սէրը շահելու եւ անոնց մէջ համակրութիւն եւ ներդաշնակութիւն պահպանելու: — Լաւին ու յոռին վրայ նախնական զաղափար մը:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Շատ պարզ խօսակցութիւնք լաւին ու յոռին տարբերութեանց, անոնց հետեւանաց, երկնաւոր Հօր պարզեաց եւ բարի տղոց յատկութեանց վրայ, դասարանին ու զբօսանաց վարժութիւններուն հետ խանուած:

Փոքրիկ աղօթք եւ բանաստեղծութիւնք՝ բացատրուած եւ ի բերան ուսած: — Բարոյական պատմութիւնք բերանացի պատմուած եւ հարցմունք անոնց իմաստին ու նշանակութեան վրայ:

Մասնաւոր խնամք այն տղոց մասին՝ որոց վրայ թերութեան կամ մոլութեան մը սկզբնաւորութիւնը կը նշմարուի:

2.

Մայրենի լեզուի վարժութիւնք. — Գիր եւ ընթերցում

3 ԷՆ 5 սարեկան

Առողջանութեան վարժութիւնք. — Սօսակցութիւնք եւ հարցմունք եւ յիշողութեան փոքրիկ հրահանգք (Երգ, Առակ, Վէպ) տղոց բառագիտութիւնն աւելցնելու եւ իրենց միտքը բացատրել վարժեցնելու նպատակաւ: — Պատկերներու բացատրութիւնք:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Նախորդ բաժանման հրահանգները կրկնել:

Առաջին վարժութիւնք գրի եւ ընթերցման: (Արտասանուած խօսք մը բառերու, վանկերու եւ հնչմանց կամ գրերու զատել, եւ տրուած բառ մը կամ բառեր եւ յետոյ կարճ նախադասութիւններ գրել, կարճ խօսքեր կարդալ):

Շատ կարճ ընթերցումներ, զորս վարժուէին կ'ընէ եւ տղայք կ'ունկնդրեն եւ յետոյ կը պատմեն:

3.

Իրազիտութիւն. ծանօթութիւնք պիտանի եւ ընկանի առաւելայից վրայ: Առաջին գիտելիք Բնական պատմութեան

3 ԷՆ 5 սարեկան

Մարդկային մարմնոյն գլխաւոր մասանց, գաւառին գլխաւոր կենդանեաց,

անդեան ծառայող կամ այլ աչքի առջև եղող բոյսերու (Պարտիզին ու ճամբուն ծառերն, ընտանի ծաղկունք, եւ այլն) անուանք:

Մննդեան, հանդերձի, բնակութեան եւ աշխատութեան ծառայող պիտանի առարկայից անուանքն ու գործածութիւնը: — Մանօթութիւնք ու զիտողութիւնք ցերեկուան, գիշերուան եւ տեղութեան (Ժամ, օր, շաբաթ) վրայ: — Օրուան, նախընթաց եւ հետեւեալ աւուրց անունները:

Մտադրութիւն տաքի, ցուրտի, անձրեւի եւ գեղեցիկ օդի տարբերութեանց եւ զիտողութիւնք եղանակին ու անոր յատուկ զբաղմանց եւ բերքերուն վրայ:

Առաջին դաստիարակութիւն զգայարանաց, փոքր վարժութեանց միջոցաւ: — Որոշիկ եւ բաղդատել տալ տղոց՝ գոյներ, երանգներ, ձեւեր, երկայնութիւններ, ծանրութիւններ, բարեխառնութիւններ, ձայներ, հոտեր, համեր:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Շատ տարրական ծանօթութիւնք մարդկային մարմնոյն վրայ: — Առողջապահական փոքրիկ խրատք: — Մանր բաղդատական ուսումն ծանօթ կենդանեաց, բուսոց, քարանց եւ մետաղաց: — Մի քանի աննդական եւ ճարտարական բոյսեր, գործածական քարեր եւ մետաղներ:

Օդ եւ ջուր (չոգի, ամպ, անձրեւ, ձիւն, սառ եւ այլն): — Օրերու եւ ամսոց անուանք: — Եղանակք:

Այս ամէնը՝ փոյթ ունենալով առարկաները կամ անոնց պատկերները զննելու տղոց աչքին առջև ու ձեռաց մէջ եւ զրդելով զիրենք մանաւանդ՝ նայելու, զիտելու, բաղդատելու, հարցասիրելու եւ միտք պահելու:

Կարելի եղածին չափ պէտք է ջանալ իրագիտական դաս, գծագրութիւն, բառայական եւ կրօնական գիտելիք, խաղ եւ երգ իրար միաւորել, մի եւ նոյն նիւթին կցելով զանոնք, որպէս զի սպաւորութեանց միութիւնը աւելի տեւական հետք մը թողու մանկանց մտքին ու սրտին մէջ: Բաց աստի, պէտք է ջանալ իրագիտական թողու մանկանց մտքին ու սրտին զի անոնց նիւթը նոյն իսկ բնութենէն առ դասերն եղանակաց յարմարցնել, որպէս զի անոնց նիւթը նոյն իսկ բնութենէն առ նուելով տղայք զիտելու, բաղդատելու եւ դատելու ունակութիւն ստանան:

4.

Հաշիւ

3 ԷՆ 5 սարեկան

Ընտանեցնել մանուկները առաջին թուոց անուններուն. առարկայից միջոցաւ վարժեցնել զանոնք համրելու մինչեւ 10: — Մտաւոր հաշիւ առաջին 10 թուոց վրայ:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Ուսումն առաջին թուոց կոտորակաց (կէօին, քառորդին, մէկ երրորդին) բերանացի եւ գրաւոր: — Չորս գործողութեանց գրաւոր եւ մտաւոր փոքրիկ վարժութիւնք թանձրացեալ թուոց վրայ: — Չափի եւ կշիռի գաղափար:

5.

Աւխարհագրական եւ պատմական խօսակցութիւնք

3 ԷՆ 5 սարեկան

Թաղին եւ փողոցին անունը ծնողաց տան: — Գաղափար հեռաւորութեան եւ

տեղեաց, յարաբերական զրից (զպրոցին եւ տան ու անոնց մասանց բաղդատութեան միջոցաւ): Յամաք եւ ջուր: — Արեւ (Արեւելք եւ Արեւմուտք):

5 ԷՆ 7 սարեկան

Ընտանեկան խօսակցութիւնք եւ նախնական փոքր վարժութիւնք՝ զիտել տալու համար տղոց իրենց փորձառութեան շրջանակին մէջ՝ երկրի մակերեւութին ալյազան կերպարանքները (լիւ, ձոր, ծով, գետ, կղզի, եւ այլն):

Սրբազան եւ Ազգային պատմութենէն մանրավէպեր, զրոյցներ, կենսագրութիւնք (Վարժուհին կը պատմէ եւ յետոյ պատմել կուտայ տղայոց): — Այս նիւթոց յարմար պատկերներու բացատրութիւնք:

6.

Գծագրական վարժք

3 ԷՆ 5 սարեկան

Քարեառիտակի վրայ գծեր ու պարզ զուգորդութիւնք: — Նմանողութիւնք գործածական առարկայից եւ երկրաչափական հաստատուն մարմնոց:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Գծեր ու զուգորդութիւնք՝ քարեառիտակի եւ թղթի վրայ: — Քառանկիւնագիծ թղթի վրայ գծական փոքր ձեւերու գիւտեր ընել, Վարժուհւոյն՝ սեւ սախտակին վրայ շինած պարզ գծագրութեանց ընդօրինակութիւն: Պարզադոյն առարկայից նմանողութիւնք:

7.

Ձեռագործական մարզանք

3 ԷՆ 5 սարեկան

Յրէօպէլեան հրահանգք եւ կազմութիւնք (տղոցածներով, խորանարդներով, գաւազանիկներով, փայտիկներով, շրջանակներով): — Մալելու, հիւսելու վարժութիւնք:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Մալել, հիւսել, քանըվայի կամ թղթի վրայ գունաւոր թղթով պարզ աշխատութիւնք:

8.

Երգ եւ մարզանք

3 ԷՆ 5 սարեկան

Միաձայն սլարգ երգեր: — Ազատ խաղք, համաչափ շարժմունք եւ շրջանք: — Առողջապահիկ խնամք: — Խնամք մաքրութեան:

5 ԷՆ 7 սարեկան

Միաձայն սլարգ երգեր: — Ազատ խաղք, համաչափ շարժմունք եւ շրջանք: — Առողջապահիկ խնամք: — Խնամք մաքրութեան:

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

Առողջապահութեան եւ մաքրութեան խնամք

7 ԷԳ 9 սարեկան.

9 ԷԳ 11 սարեկան.

11 ԷԳ 13 սարեկան

Առաւօտուն ու կէս օրէ յետոյ վերադարձին տղոց առողջական վիճակին ու զըլխուն, երեսաց, ձեռաց եւ հանդերձից մաքրութեան քննութիւն. — Կատարեալ մաքրութիւն պահանջել. — Աղտոտներն ընտանեաց դարձնել՝ մաքրուած վերադառնալու համար. — Հիւանդ երեցողներն ու մանաւանդ տարափոխիկ հիւանդութեանց եղանակին մէջ կասկածելի վիճակ ունեցողները տուն զրկել. — Զբօսանաց եւ խաղուց ատեն հսկել իրենց վրայ՝ արդիւնէն համար ինչ որ կրնայ վտանգել իրենց առողջութիւնը. — Գործնական խրատներ տալ թէ ընդհանուրին եւ թէ առանձին՝ սննդեան, հագուստի, կաց ու նիստի, քնոց եւ հսկման, մարմնոց եւ հանդերձից մաքրութեան, օդոց ու բարեխառնութեան վերաբերեալ զգուշութեանց, մարզանաց եւ խաղուց մասին. — Մասնաւոր հոգածութիւն ունենալ տկարագոյններու համար:

2.

Մաքրմամազք

(Պէճք է հետեւիլ ազգային վարժարանաց առողջապահութեան Հրահանգին, ինչպէս նաեւ այն յատուկ հրահանգաց որք կը գտնուին մարմնամարզական գրքերու մէջ, եւ որք կը տարբերին երկու սեռից համար):

7 ԷԳ 9 սարեկան

Նախապատրաստական վարժութիւնք. — Բազուկներու, սրունքներու, գլխոց եւ իրանի շարժումներ եւ թեքմունք. — Մանրոցի եւ ցուպի վարժութիւնք. — Վազք. — դարձք եւ չրջանք:

9 ԷԳ 11 սարեկան

Նախորդ վարժութեանց վրայ կ'աւելնան վարժութիւնք եւ փորձք սանդուղի, կապկապ չուանի, օղակներու, հաստատուն ձողի, զուգահեռական ձողերու, կախուած ձողի եւ արապէզի:

11 ԷԳ 13 սարեկան

Նախորդ վարժութիւնք եւ փորձք. — Հորիզոնական գերան. — Մէկ ոտքի վրայ հաւասարակշռութեան վարժութիւնք. — Բազկաց շարժումներ, քայլընթացի հետ զուգորդեալ. — Յարկ վարժութիւնք երկ երկու տղոց. — Վազք ու ոտտուած:

3.

(Մանչերու համար)

7 ԷԳ 9 սարեկան

Չեռաց աջողակութիւնը զարգացնելու ծառայող ձեռական վարժութիւնք. —

խաւաքարդի կտրատում. երկրաչափական հաստատունոց ձեւով խաւաքարտներ կտրել ու փակցնել:

Կողովագործութիւն. — Զանազան գոյներով շիւղեր կցել: Կաւապատկեր (modelage). — Երկրաչափական հաստատուններու եւ շատ պարզ առարկաներու նմանութիւնք:

9 ԷԳ 11 սարեկան

Խաւաքարտեայ առարկաներ շինել եւ դրուագել գունաւոր թղթով եւ ներկուած գծագրութիւններով:

Երկաթի թելով փոքրիկ ցանցակերպ գործուածք:

Երկաթի թելէ ու փայտէ խառն գործուածք. վանդակք. — Կաւապատկեր. — Ճարտարապետական պարզ զարդեր. — Շատ գործածական գործեաց վրայ ծանօթութիւնք:

11 ԷԳ 13 սարեկան

Գծագրութեան եւ կաւապատկերի զուգորդեալ վարժութիւնք: (Շինուելիք առարկայից չափերով հանդերձ ուրուագիծն յօրինել եւ յետոյ այդ ուրուագիծին համեմատ նոյն առարկայները կաւապատկերել, եւ փոխադարձաբար):

Փայտի վրայ աշխատութեանց մէջ գործածուած գլխաւոր գործեաց ուսումն. — Ատտիճանաւորեալ գործնական վարժութիւնք. — Փայտ ողորկել, սղոցել, կցել: Գամով կամ առանց գամի միացուցուած տուփեր. — Փայտի ճախարակ. խիստ պարզ առարկայներու բոլորչիացում:

Երկաթագործութեան մէջ գործածուած գլխաւոր գործեաց ուսումն. վարժութիւնք խարտոցի, եղերահարթում, (ebarbage ou finitbage) զարնեալ կամ ձուլածոյ անհարթ առարկայից:

4.

Ձեռական աշխատութիւնք

7 ԷԳ 9 սարեկան

(Աղջկանց համար)

Գուլպայակերպ հիւսք (tricot). երիզ:

Գործածութիւն քանրվայի եւ անոր ասեղին:

Քանրվայի վրայ ուսում կարի տարերաց. — Շարկար, յետկար, շեղկար եւ խծիպ: Կտաւի վրայ վարժութիւն կարի սոյն տարերաց (Փոքր կտորներ. — Պէպէքի ձերմակեղէն):

Ուսում թելգրի (մարգայ) ասեղին:

9 ԷԳ 11 սարեկան

Գուլպայակերպ հիւսք. — Թեղանիք. գուլպայ:

Քանրվայի վրայ թելգրի. — Տառն եւ թուանիլ:

Տարերք կարի. — Շարկար, յետկար, շեղկար, խծիպ, շուրջկար, թելտուկ (թէյն), խաչկար. — վարժութիւնք պարզ, կրկնակ եւ վերամած (վրան դարձուած) կոր գծի:

Ճարմանդակ (կոճակի ծակ), լարձակ եւ օղակ շինել. կոճակ եւ կեռկոճակ փակցնել. — Ժանեակ կարել. — Փոթփոթել:

Չարդակարի վարժութիւնք. — Շղթայաչար կար, փուշփուշ կար, կապկար, դրասանգ (ֆէստոն), թելքաշ խծիպ, թուրք ցանցասեղ:

Կիրառութիւն պարզ եւ դիւրին կարի գործերու. — Ձեռաց սրբիչ, անձեռոց, թաշկինակ, գոգնոց, շպարիկ. — Պէպէքի շպարիկ եւ կիսաշրջազգեստ ձեւել կարել:

11 ԷԿ 13 սարեկան

Գուլպայակերպ հիւսք. — Կիսաձեռնոց, ձեռնոց, կիսաշրջազգեստ, բաճկոն:

Գուլպայակերպ հիւսկէններու կարկատում:

Կեռասեղ (քոշէ) եւ ցանցահիւսք (ֆիլէ):

Կտաւի վրայ թելգիր:

Կարի եւ Չարդակարի տեսակներու վրայ վարժութիւնք եւ կիրառումնք:

Կարկատք. — Կտոր ձգել. պատուածքը կցել:

Ձեւ եւ կար ձերմակեղինաց եւ դիւրին զգեստուց. — Լայնիկ (քամիզուլ), կիսաշրջազգեստ, անձեռոց, գոգնոց, անկողնոյ ասուիք, կնոջ եւ էրիկ մարզու շպարիկ, տարատ, չփակ, տղու զգեստք:

Ճերմակի վրայ պարզ Չարդասեղի (պոստրի) վարժութիւնք:

ԻՄԱՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒՐԻՆ

ՉԷԿ 9 սարեկան

Վարժութիւն ընթերցանութեան եւ առդանութեան (բառեր, կարճ խօսքեր, փոքրիկ հատուածներ). — Հարցմունք եւ բացատրութիւնք բառից նշանակութեան, խօսքերուն եւ հատուածներուն իմաստին վրայ. — Բերանացի զրուցել առ հատուածներուն պարունակութիւնը:

9 ԷԿ 11 սարեկան

Ընթերցումն հրահանգիչ հատուածոց (բարոյական, նկարագրական, բանաստեղծական, պատմական, վիպական, տեղագրական, իրագիտական նիւթեր). — Խնամք ուղիղ, յստակ եւ բնական արտասանութեան. — Բացատրութիւնք բառից եւ իմաստից. — Վերլուծումն գաղափարաց. — Բերանացի ամփոփումն հատուածին:

11 ԷԿ 13 սարեկան

Ընթերցումն ծաղկաքաղ հատուածոց ազգային հեղինակաց (աշխարհաբար, բայց ինչ ինչ պարզ գրաբար հատուածներով խառն). — Արտայայտիչ ընթերցանութիւն. — Բացատրութիւնք բառից եւ իմաստից եւ անոնց գլխաւոր ձեւերուն (երբ պատահի). — Վերլուծումն հատուածին (գլխաւոր եւ երկրորդական գաղափարք. յատակագիծ հատուածին). — Ոտանաւոր հատուածոց անթիւ բացատրութիւն տաղաչափութեան գլխաւոր կանոնաց. — Կենսագրական կարճ ծանօթութիւնք հատուածին հեղինակին վրայ:

2.

Գիր

ՉԷԿ 9 սարեկան

Գիր խոշոր, միջին ու նուրբ:

9 ԷԿ 11 սարեկան

Ընթացիկ գիր (մանր գիր եւ զլխագիր):

11 ԷԿ 13 սարեկան

Ընթացիկ, բուր (ronde) եւ գոթիկ գիր:

3.

ԱՇԽԱՐԻՒՄԻ ԿԱՅ ԼԵՂՈՒ ԵՒ ԱԿՐՈՒՄԻ ԳՐԱԲԱՐ ԿԱՅԵՐԷՆԻ

ՉԷԿ 9 սարեկան

1. Փերականական նախագիտիւք. — Բերանացի փոքրիկ ծանօթութիւնք. — Տղուն յայտնի բառերով արուած օրինակներու վրայ՝ բառից գլխաւոր տեսակները (գոյական, ածական, բայ, դերանուն) եւ անոնց ինչ ինչ հանգամանքները (թիւ եւ դէմք, ածանցում եւ բարդ) ուսուցանել. — Գաղափար մը պարզ նախադասութեան եւ բային ենթակային հետ համաձայնութեան վրայ:

2. Լեզուի եւ փերականութեան վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին կարգացած հատուածներուն վրայ ինչ ինչ փոքր հարցմունք բառից գործածութեան, ուղղագրութեան, տեսակին, կազմութեան եւ նախադասութեան մը գլխաւոր մասերուն վրայ:

Ընթացք մտամարզական եւ կրթական գրաւոր ու բերանացի հրահանգաց. — Որոշել եւ գտնել անձնաւոր եւ անանձն, կենդանի ու անկենդան, նիւթական ու աննիւթական իրաց անուններ, առարկայից թիւը, սեռը, յատկութիւնքը, գործողութիւնքն ու վիճակները նշանակող բառեր ու ձեւեր. — Ընել գոյականի եւ ածականի, բայի եւ ինզրոյ, յատկացուցչի եւ յատկացելոյ, ենթակայի եւ ստորոգելոյ զուգադրութիւններ, գոյականի եւ դերանունի փոխադրութիւններ, պարզ ածանցումներ եւ բարդումներ, ձեւի փոփոխութիւններ, խօսքի լրացումներ (գործնականապէս, արուած օրինակներու հետեւողութեամբ):

3. Հրահանգի յիշողութեան եւ արտասանութեան. — Ընթերցանութեան գրքին մէջէն ուսումն ի բերան եւ արտասանութիւն պարզ փոքրիկ բանաստեղծութեանց, յետ բացատրութեան:

(Պահանջել աշակերտէն ազատօրէն պատմել կամ յառաջ բերել արտասանուած կտորին իմաստները. — Վերլուծական հարցմունք):

4. Ուղղագրութիւն. — Ընդօրինակել ընթերցանութեան գրքին սերտելի հատուածք:

Յիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հատուածք:

Աստիճանեալ զրուցադրութիւնք սովորական եւ կանոնական ուղղագրութեան (կարճ խօսքեր):

5. Բարձրագույն ընթերցումն ուսուցչին կողմէ. — Շարաթը երկու անգամ՝ տղայը հետաքրքրող հատուածի մը. — Սօսակցութիւնք եւ բացատրութիւնք:

6. Շարադրութիւն. — Բերանացի նմանողութիւն կարգացուած եւ բացատրուած փոքր խօսքերու:

Սեւ տախտակի, քարետախտակի կամ տետրակի վրայ նմանողաբար յառաջ բերել կարգացուած եւ բացատրուած մէկ քանի խօսքեր:

Շարադրութեան առաջին վարժութիւնք. — կարճ նախադասութիւնք, յետ նախապատրաստութեան. (ծանօթ եւ ընտանի առարկայից, անձանց եւ կենդանեաց վրայ փոքրիկ զիտողութիւնք եւ նկարադրութիւնք, փոքրիկ պատմութիւնք):

ՉԼԵ 11 տարեկան

1. Ֆեռականութիւն. — Աշխարհաբար հայերէնի վրայ քերականութեան դասեր, օրինակներով բացատրուած. — Ա. Ուսումն բառից (մասունք բանի, հոլովմունք եւ խոնարհմունք, ածանցում եւ բարդում, կիտադրութիւն). Բ. Ուսումն նախադասութեանց (նախադասութեան էական եւ լրացուցիչ մասունք, խնդիրք եւ խնդրառուք. կարգ եւ համաձայնութիւն նախադասութեան մասանց. կապակցութիւն նախադասութեանց):

2. Լեզուի եւ ֆեռականական վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին ընազրաց վրայ հարցմունք բառից առմանց, տեսակներուն, քերականական ձևաց, կազմութեան առնչութեանց կամ պաշտօններուն եւ նախադասութեանց մասանց ու կապակցութեան վրայ:

Ընթացք մտամարդական եւ կրթական գրաւոր հրահանգաց (բերանացի վարժութեամբք խառն). — Փոխադարձ ուսումն դադարաբար եւ բառից, մտածման եւ բացատրութեան. — Գիւտի վարժութիւնք. — Բառից նշանակութեանց սահմանում, նմանութիւն եւ հակառակութիւն (հոմանիշք եւ հականիշք). — Բառակազմութիւն (ածանցք, բարդք, բառից ընտանիք). — Համաձայնութիւն, կապակցութիւն եւ լրացում խօսքի մասերու. — Հոլովմանց, խոնարհմանց, դերանունաց, մակական, ժխտական, պատմական, հարցական, հրամայական, արգելական, տարակուսական, թէական, ըզձական ձևերը:

3. Վերլուծական վարժութիւնք. — Տրուած խօսքի մը վրայ բերանացի, մերթեւա գրաւոր, քերականական վերլուծութիւն:

4. Հրահանգի յիշողութեան եւ արտասանութեան. — Ուսումն ի բերան եւ արտասանութիւն առական, մանր քերթուածոց, արձակ հատուածոց, յետ բացատրութեան:

Արտասանուած հատուածը բերանացի պարզել ու բացատրել:

5. Ուղղագրութիւն. — Ընդօրինակել ընթերցանութեան գրքին սերտելի հատուածը:

Յիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հատուածը:

Բացատրեալ զրուցագրութիւն մաքուր աշխարհաբար հատուածոց:

6. Բարձրագույն ընթերցումն ուսուցչին կողմէ՝ շարաթը երկու անգամ՝ ընտիր հեղինակներէ առնուած պարզ եւ շահեկան հատուածոց. — Սօսակցութիւնք եւ բացատրութիւնք:

7. Շարադրութիւն. — Բերանացի, նմանողաբար յառաջ բերել ուսուցչէն պատմուած գրոյց մը:

Փոքր շարադրութիւնք, յետ նախապատրաստութեան. (Իրագիտական նիւթեր, պարզ նկարադրութիւնք, կարճ պատմութիւնք):

11 ԵՆ 13 տարեկան

1. Ֆեռականութիւն եւ ոճ. — Ուսումն պարբերութեանց. գլխաւոր եւ լրացուցիչ նախադասութիւնք. շարադասութեան ձևք (աշխարհաբար):

Տարրական քերականութիւն գրաբար հայերէնի (գրաբարի յատուկ ձևք. — Ա. նունաց եւ դերանունաց հոլովմունք, լծորդութիւնք բայից, նախադասութիւնք եւ անոնց գլխաւոր գործածութիւնք, ուրիշ անփոփոխ բառք, կարգ եւ համաձայնութիւն խօսքին մասանց):

Բառակազմութիւն (ուսումն ածանցական մասնկանց եւ ածանցման ու բարդման օրինաց):

Փաղափար բառից եւ իմաստից ձևերու, ոճոյ յատկութեանց, շարադրութեան կանոնաց եւ գրական սեռերու վրայ:

2. Ֆեռականութեան եւ ոճոյ վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին ընազրաց վրայ քերականութեան, ոճոյ եւ շարադրութեան տեսակէտներով զիտողութիւնք եւ վերլուծութիւնք:

Պարզ գրաբար ծաղկաքաղ հատուածոց բերանացի յաշխարհաբար թարգմանութիւն (երբեմն գրաւոր):

Գործնական գրաւոր հրահանգներ գրաբար քերականութեան կանոնաց կիրառման. Ընթանցք մտամարդական եւ կրթական հրահանգաց. — Գիւտի, զատողութեան եւ իմաստասիրութեան, բառից ընտրութեան ու գործածութեան, բացատրութեան եղանակաց, շարադրութեան ու ոճոյ ձևերու այլազան վարժութիւնք:

3. Վերլուծական վարժութիւնք. — Տրուած խօսքի մը վրայ բերանացի, մերթեւա գրաւոր, արամարանական վերլուծութիւն:

Ֆեռականական վերլուծութիւն գրաբար պարբերութեան մը:

4. Հրահանգի յիշողութեան եւ արտասանութեան. — Արտայայտիչ արտասանութիւն, մաքուր աշխարհաբարով եւ մերթ պարզ գրաբարով գրուած, արձակ եւ ոտանաւոր հատրնաիր հատուածոց, արամախօսութեանց եւայլն, յետ բացատրութեան: Արտասանուած հատուածը բերանացի պարզել ու բացայայտել:

5. Ուղղագրութիւն. — Յիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հատուածը: Բացատրեալ զրուցագրութիւն ընտիր հեղինակներէ առնուած աշխարհաբար եւ մերթ պարզ գրաբար հատուածոց:

6. Ուսուցչին կողմէն, մերթ աշակերտաց գործակցութեամբ, ընթերցմունք գրական, թատերական, պատմական ընտիր հատուածոց: — Սօսակցութիւնք, գրական զիտողութիւնք եւ բացատրութիւնք:

7. Շարադրութիւն. — Բերանացի համարատուութիւն ընթերցմանց, դասուց, շրջագայութեանց, գիտական փորձերու, եւայլն:

Աշակերտին կողմանէ կենդանի բարբառով վերլուծութիւն հմտալի կամ գրական կտորի մը՝ որ կանխաւ տրուած ըլլայ իրեն ուսումնասիրելու:

Ոտանաւոր գրուածներ արձակի վերածել :

Գրաւոր համարատուութիւն գասուց եւ ընթերցմանց :

Շարադրութիւնք, յետ նախապատրաստութեան (եւ մերթ աշակերտները թող-
լով իրենք իրենց), այլազան պարզ նիւթոց վրայ . (պատմութիւնք, նամակք, պարզ
նկարադրութիւնք, տպաւորութիւնք, առածներու կամ բարոյական վճռոց բացա-
տրութիւնք) :

4.

Տարեւ Օսմաներէն լեզուի

ՊԵՆ 11 տարեկան

Գիր եւ ընթերցում . — Պարզ թուրքերէնով գրուած ընթերցանութեան գրքի մը
հատուածները լաւ առողջանութեամբ կարգալ, թարգմանել, բացատրել, ընդօրինակել
եւ անոնց մէջէն բառեր ու պարբերութիւններ եւ տակաւ ամբողջ հատուածներ
զրուցադրել :

Խօսակցութիւն թուրքերէն լեզուաւ՝ թարգմանուած ու բացատրուած հատուա-
ծոց վրայ (վերլուծական հարցմունք եւ պատասխանիք) :

Թուրքերէնի քերականական ձեւոց ուսումը, գործնական հրահանգներով :

11 ԷՆ 13 տարեկան

Ընթերցանութիւն, ընդօրինակութիւն, թարգմանութիւն եւ զրուցադրութիւն
տպեալ եւ ձեռագիր պաշտօնական գրութեանց (սէնէտ, արզուհալ, պայմանագիր,
եւ այլն), լրագրական հատուածոց եւ այլ գրուածոց :

Բացատրութիւնք եւ խօսակցութիւն թուրքերէն լեզուաւ՝ նոյն գրութեանց վը-
րայ : (Պէտք է պահանջել որ աշակերտք պատրաստուին բերանացի բացատրել, պատ-
մել կամ ամփոփել ընթերցուածոց իմաստներն, ըստ կարի հետեւելով հեղինակին
գործածած բացատրութեանց) :

Ի բերան ուսումն ընտիր հատուածոց . — Ի բերան ուսեալ հատուածը յիշողու-
թեամբ արտագրել :

Արաբերէն եւ Պարսկերէն լեզուաց օսմաներէնի մէջ գործածական ձեւոց ու կա-
նոնաց վրայ քերականական դասք հրահանգներով :

Բառագիտական եւ բառակազմական վարժութիւնք :

Պիտանի գործածական գրութեանց վարժութիւն :

Ձանազան նիւթոց վրայ պարզ շարադրութիւնք :

5.

Տարեւ Գաղիերէն լեզուի

(Թաղերուն համար կամաւոր)

ՊԵՆ 11 տարեկան

Գիր եւ ընթերցանութիւն . — Բառերու նշանակութիւններ, առարկայից անուն-
ներ, մանր խօսքեր : Անոնց ուղղագրութիւնը :

Առաջին ընթացք հայերէնէ ի գաղիերէն ու փոխադարձ հրահանգաց, աստիճա-

նարար գաղիերէն փոքրիկ նախադասութեանց կազմութեան վարժեցնելու եւ իրրեւ
գործնական պարզ քերականութիւն մը՝ ուսուցանելու համար անուանց յոգնակիի եւ
արական ածականաց իգականի կազմութիւնը, որոշիչ ածականները, դերանունները,
գլխաւոր նախադասութիւնները, մակբայները եւ շաղկապները, օժանդակ եւ կանո-
նաւոր բայից խոնարհումը :

Թարգմանութիւն ի հայ աստիճանեալ պարզ հատուածոց : Թարգմանուած հատ-
ուածոց վրայ վերլուծական պարզ հարցմունք եւ պատասխանիք՝ գաղիերէն լեզուով :
(Աշակերտք պիտի վարժին ընազրին մէջէն իրենց պատասխանները գտնելու եւ կազ-
մելու) :

Ուսումն ի բերան կարճ եւ պարզ հատուածոց (արձակ եւ ոտանաւոր), յետ բա-
ցատրութեան ու թարգմանութեան :

Ընդօրինակութիւն թարգմանեալ, ուսեալ հատուածոց :

Փոքրիկ զրուցադրութիւն . — Ի բերան ուսեալ հատուածներ յիշողութեամբ ար-
տագրել :

11 ԷՆ 13 տարեկան

Երկրորդ գործնական ընթացք գաղիերէն լեզուի եւ քերականութեան, հայերէնէ
ի գաղիերէն եւ փոխադարձ հրահանգներով, ինչպէս եւ զուտ գաղիերէն վարժու-
թիւններով, շարունակելու համար մեթոտիկ կերպով սովորեցնել գաղիերէն խօսքին
կազմութիւնը եւ ընթացիկ լեզուին բացատրութիւններն ու ձեւերը, միանգամայն
աւանդելով լեզուին տարրական քերականութիւնը, այն է բառագիտութիւնը (տասն
մասունք բանի, խոնարհումնք կանոնաւոր եւ անկանոն բայից, կազմութիւն ժամա-
նակաց, ածանցում եւ բարդում) եւ համաձայնութեան կարեւորագոյն կանոնները :

Խօսակցութեան մէջ գործածական ձեւոց վրայ մասնաւոր վարժութիւնք :

Գրաւոր եւ բերանացի թարգմանութիւն եւ բացատրութիւն գաղիերէն հատուա-
ծոց . (աշակերտէն պիտի պահանջուի բերանացի՝ հայերէն սրբագրեալ թարգմանու-
թեան վրայէն հատուածն ի գաղիերէն վերածել, հատուածին իմաստից վրայ եղած
վերլուծական հարցումներու գաղիերէն պատասխանել, ընազրին բացատրութեանց հե-
տեւելով՝ պարունակութիւնը պատմել կամ ամփոփել նոյն լեզուով) :

Թարգմանութեան գրքին սերտելի հատուածն ընդօրինակել . — Ջրուցադրել նոյ-
նին մէկ մասը :

Փոքրիկ շարադրութիւնք՝ մերթ հետեւողութեամբ ուսուցչէն ընթերցուած ու
բացատրուած հատուածի մը, եւ մերթ ուսուցչէն տրուած նիւթի մը վրայ (նամակ,
զրոյց, բացատրեալ առած) :

Ուսումն ի բերան հատրնտիր պարզ հատուածոց . (Բանաստեղծութիւն, առակ,
տրամախօսութիւն) : Ի բերան ուսեալ հատուածը յիշողութեամբ արտագրել :

6.

Պասմուրիւն

ՊԵՆ 9 տարեկան

Պարզ զրոյցք եւ խօսակցութիւնք ազգային եւ Օսմանեան ընդհանուր պատ-
մութեան երեւելի անձանց ու դիպաց վրայ : (Առանց զասագրքի, բայց ուսուցիչը
ցոյց կուտայ աշակերտաց նիւթին վերաբերեալ պատկերները) :

ՉԷԿ 11 սարեկան

Տարրական ընթացք ազգային պատմութեան : (Սկիզբէն մինչեւ 5րդ դար Ք. Յ.) :
Համառօտ պատմութիւն Օսմանեան , սկիզբէն մինչեւ ցՍուլթան Սէլիմ Գ. (1788) :

11ԷԿ 13 սարեկան

Տարրական ընթացք ազգային պատմութեան (Ք. Յ. Երդ. դարէն մինչեւ մեր
օրերը :

Համառօտ տեսութիւն ընդհանուր պատմութեան : — Հնութենէն՝ Եգիպտոս , Ասորեստան , Պարսկաստան , Յունաստան եւ Հռովմ . — Միջին դարէն՝ Սաորին Կայսրութիւն , Արաբացիք , Լատինք եւ Գերմանական տէրութիւնք : — Նոր ժամանակներէն՝ աշխարհագրական գիւտք , Եւրոպական պետութիւնք , Արեւմտեան ժողովրդոց գիտական , գրական , ճարտարական եւ գեղաճարտարական յառաջդիմութիւնք : Ընդհանուր վերատեսութիւն :

7.

Աշխարհագրութիւն Եւրոպական եւ Ասիական Տաճկաստանի եւ ընդհանուր գիտելիք ի վերայ այլ մասանց երկրի

7ԷԿ 9 սարեկան

Նախապատրաստութիւն աշխարհագրական ուսման զէմյանդիմանական եւ նկարագրական մեթոտով :

Ընդհանուր գիտելիք . — Երկրիս կողմերը որոշել արեւուն դիրքին նայելով : — Երկրիս ձեւն եւ շարժումները : Երկրագունտ : Արեւու եւ լուսնոյ վրայ տարրական ծանօթութիւնք : — Տիւ եւ գիշեր . եղանակները . — Մթնոլորտ եւ մթնոլորտային գլխաւոր երեւոյթք (ամպ , անձրեւ , ձիւն , կարկուտ , հով , փոթորիկ) : — Ցամաքը եւ ջուրերը : — Ցամաքի եւ ջրոյ այլ եւ այլ մասունք եւ կերպարանք : Աշխարհագրական եզերք բացատրութիւն . (ծով , ծովեզր , ծոց , նաւահանգիստ , հրուանդան , կղզի , թերակղզի , նեղուց , պարանոց , խութ . — Լեռ , լեռնաշղթայ , դաշտ , լեռնադաշտ , հովիտ , հրաբուխ . — Գետ , գետակ , գետաբերան , գետեզր , ջրանց , լիճ , եւայլն) , միշտ աշակերտին տեսած առարկայներէն մեկնելով եւ հանգիտական եղանակաւ :

Սեւ տախտակի վրայ գծել ծովու ու ցամաքի մասերը եւ կերպարանքները ներկայացնող աշխարհագրական պատկերներն եւ ձեւերը : — Ընդօրինակութիւն քարետախտակի վրայ : — Ծանօթութիւն քարտիսի :

Տեղական աշխարհագրութիւն . — Դպրոց , փողոց , եկեղեցի , թաղ . — Շրջակայք , մերձաւոր թաղք կամ գիւղք , ճանապարհք : — Խօսակցութիւնք ծննդավայրին վրայ :

Փաղափար քարտիսի . — Սեւ տախտակի վրայ գծել դասարանին , դպրոցին , թաղին յատակագծերը : Ընդօրինակութիւն քարետախտակի , տետրակի վրայ :

Ընդհանուր աշխարհագրութիւն . — Երկրի գլխաւոր բաժանումները . մեծ ցամաքներն եւ մեծ ովկիանոսները եւ անոնց գլխաւոր ստորաբաժանումները : (Ընդհանուր գիտելիքն եւ տեղական աշխարհագրութեան ծանօթութիւնները պէտք է գուզնթացաբար աւանդել) :

ՉԷԿ 11 սարեկան

Տարրական սիեգեագրութիւն . — Ասողերը . — Արեւ , Երկիր եւ Լուսին . — Թաւալմունք եւ շրջանք . — Երկրագունտ . առանցք , բեւեռ , հասարակած , միջօրէական , կիսագունտք եւ դօտիք . — Տեղւոյ մը երկայնութեան եւ լայնութեան աստիճանները գտնել երկրագնդին վրայ :

Տեղական աշխարհագրութիւն . — Գաւառին բնական նկարագիրը . գլխաւոր տեղիք ու կեդրոն . ընակիչք եւ արուեստք : — Տեղական աւանդութիւնք :

Ընդհանուր աշխարհագրութիւն . — Մեծ բաժանմունք . Երկրի հինգ գլխաւոր մասունք : — Իւրաքանչիւրին դիրքն ու սահմանները . — Մակերեւոյթն ու ծովեզերքները . (մեծ լեռնաշղթայք , մեծ գետեր , մեծ ծովեր , կարեւորագոյն նեղուցներ , ծոցեր եւ գլուխներ : — Կարեւոր յատուկ կենդանիք , բոյսք եւ բերք . — Կլիմայք , Ազգք , Տէրութիւնք եւ մայրաքաղաքք . — Եւրոպական եւ Ասիական Տաճկաստան քիչ մ'աւելի ընդարձակ :

Քարտիսագծութեան վարժութիւնք սեւ տախտակի ու քարետախտակի վրայ՝ դասի ատեն , ու տետրակի վրայ՝ իբրեւ պարտականութիւն — Մտաւոր ուղեւորութիւնք :

11ԷԿ 13 սարեկան

Վերատեսութիւն եւ ընդլայնում Եւրոպական եւ Ասիական Տաճկաստանի աշխարհագրութեան : — Բնական նկարագիր , սահմանք , ծովեզերք , լեռինք , գետք եւ լիճք , կենդանիք , բոյսք եւ հանքք : — Քաղաքական աշխարհագրութիւն : — Նահանգային բաժանմունք , մայրաքաղաքք եւ գլխաւոր քաղաքք եւ նշանաւոր տեղիքք եւ շէնքք : — Ազգաբնակչութիւն , ցեղք եւ կրօնք : — Քաղաքակրթութիւն , դպրոցք , երկրագործութիւն , արուեստք եւ գեղարուեստք , վաճառականութիւն , ճանապարհք եւ միջոցք հաղորդակցութեան : — Բնագաւառին վրայ առանձին մանրամասնութիւնք , բնագրական , վարչական , պատմական եւ աւանդական :

Ափրիկէի մէջ Օսմանեան երկիրք :

Եւրոպայի եւ Ասիոյ միւս աշխարհաց , որպէս եւ Ափրիկէի , Ամերիկայի եւ Ովկիանիոյի աշխարհաց բնական ու քաղաքական աշխարհագրութիւնք համառօտ :

Քարտիսագծութեան վարժութիւնք :

Մտաւոր ուղեւորութիւնք :

Միջին դասընթացք , աիեգերագրական գիտելիք վերատեսեալ եւ ընդլայնեալ . — Արեգակնային դրութիւն եւ գլխաւոր մոլորակք : — Երկիր եւ Արեւ : — Լուսին եւ խաւարմունք : — Աստեղք եւ համաստեղութիւնք , երկրաբանական երեւոյթք , հրաբուխք եւ երկրաշարժք :

Ընդհանուր վերատեսութիւն :

8.

Օրէնագիտական ու սնտագիտական ծանօթութիւն

7ԷԿ 9 սարեկան

Ընթերցմանց առթիւ բացատրութիւն ինչ ինչ բառից որ ընկերային կեանքի գաղափար մը կը յայտնեն , զոր օրինակ՝ Պետութիւն , Ազգ . Վարչութիւն , Օրէնք , դատարան , կեդրոն , գաւառ , տուրք եւայլն :

Նոյնպէս բացատրութիւն այն բառից որ անտեսական կեանքի երեւոյթ մը կը յայտնեն . հարստութիւն , ճարտարութիւն , փոխանակութիւն , առեւտուր , զրամա- գլուխ , թոշակ , զրամ եւայլն :

9 ԷԳ 11 սարեկան

Պարզ ծանօթութիւնք Օսմանեան Պետութեան կազմակերպութեան վրայ . — Վեհապետութիւն . — Նախարարութիւն , կուսակալութիւն եւ ստորաբաժանմունք . — Պատրիարքարանք . — Պարտք քաղաքացւոց . — Տնտեսագիտական պարզ խօսակցութիւնք . — Արտադրութեան , անոր գործինե- րուն , անոր տեսակներուն եւ անոր նպաստող պայմանաց վրայ :

11 ԷԳ 13 սարեկան

Պիտանեգոյն գիտելիք Օսմանեան օրէնսդրութեան . — Դատարանք , դատավա- րական եղանակք , առուծախ , պայմանագրութիւնք , վաճառականական ու կալուա- ծական օրէնք , կտակ , յանցանք եւ պատիժք . — Պատրիարքարան Հայոց . — Պատրիարք եւ կեդրոնական վարչութիւն . — Առաջ- նորդութիւնք եւ Գաւառական վարչութիւնք . — Թաղական Խորհուրդք եւ Դպրոցա- կան Հոգաբարձութիւնք : — Տնտեսագիտական պարզ խօսակցութիւնք եկամտի , տոկոսի , թոշակի , զրամոց , վարկի ու զրամատան , խնայողական սնտուկի , ապահովագրութեան , գործակցական ընկերութեանց , պէտքի ու սպառման վրայ :

9.

Տարրական Թուաբանութիւն

3 ԷԳ 9 սարեկան

Թուոց արտասանութիւնք եւ գրութիւնք . 1 էն մինչեւ 1000 (գրուած թիւը կարդալ , ըսուած կամ ուզուած թիւը գրել) : — Մտաւոր հաշիւ . — Չորս գործողութիւնք առարկայից վրայ՝ նախ 1 էն 10 , յե- տոյ 1 էն 20 , եւ յետոյ 1 էն 100 թուոց մէջ սահմանափակ : — Յաւելման եւ բազմապատկութեան աղիւսակաց ուսում : — Գրաւոր հաշիւ . — Ամբողջական թուոց վրայ (1—1000) յաւելում , բարձում , բազմապատկութիւն եւ բաժանում՝ յաջորդաբար եւ պարազայից ու վարժութեանց աստիճանեայ դժուարութեամբք . անոնց ընդհանուր կանոնները : — Տղոց ընտանի նիւթոց վրայ բերանացի ու գրաւոր խնդիրք եւ խնդրոց ու կա- տարուած գործողութեանց վրայ պատճառաբանութեանց վարժութիւնք . — Պարզ գաղափար կոտորակի : — Չափի , կշռոյ եւ զրամոց եւ անոնց ստորաբաժանմանց ու բազմապատկներուն նախնական ծանօթութիւնք . (մէդր , կանգուն , կրամ , տրամ , լիդրա , ֆրանք , շրուշ , թուաբանական նշանաց ծանօթութիւն եւ գործածութիւն :

9 ԷԳ 11 սարեկան

Որ եւ է ամբողջական թուոց արտասանութիւնն եւ գրութիւնք : — Որ եւ է ամբողջական թուոց չորս գործողութիւնք եւ անոնց ընդհանուր կա- նոնք :

Ընդհանուր գաղափար կոտորակաց վրայ . — Գործածական չափոց , կշռոց , շը- րամոց եւ ժամանակի բաժանմունք : — Խառն թուոց չորս գործողութիւնք եւ անոնց ընդհանուր կանոնք : — Տասնորդական կոտորակք . — Տասնորդական կոտորակաց արժէքը գտնել . — Ա- նոնց չորս գործողութիւնք : — Վարժութիւնք եւ խնդիրք՝ պատճառաբանութեամբ : — Այս ամէն գործողութեանց վրայ մտաւոր համարողութեան վարժութեանց շա- րունակութիւն : — Թուաբանական նշաններով ու հաւասարութեամբ ներկայացնել առաջարկուած ու լուծուած խնդիրները :

11 ԷԳ 13 սարեկան

Վերատեսութիւն եւ վարժութիւնք նախորդ դասընթացքին : — Նախնական թիւք . բաժանականութեան յատկանալիք . վերածումն թուոց իրենց նախնական արտադրչաց , մեծագոյն հասարակ բաժանող , փոքրագոյն հասարակ բազ- մապատիկ : — Հասարակ կոտորակք . — Յատկութիւնք , պարզմունք եւ չորս գործողութիւնք նոցա : — Հասարակ կոտորակաց արժէքը գտնել : — Հասարակ կոտորակները տասնորդականաց եւ տասնորդականները հասարակաց վերածել : — Մէդրական գրութիւն . — Տասնորդական չափոց , կշռոց եւ զրամոց բաղադատու- թիւնն ուրիշ գործածական , տեղական եւ այլ չափոց , կշռոց եւ զրամոց հետ , եւ անոնց վերաբերեալ հաշիւներ : — Համեմատութիւնք . — Պարզ եւ բաղադրեալ երեքի կանոն , եւ անոր կիրառու- մը տոկոսի , զեղչի , համեմատական բաշխման , միջոց եւ այլն խնդրոց լուծման : — Միութեան կանոնի կիրառում խնդրոց լուծման : — Կիրառմունք բոլոր կանոնաց : (Վարժութիւնք եւ խնդիրք . պատճառաբանեալ լուծում) : — Արագահաշուոյ եղանակք մտաւոր ու գրաւոր հաշուոց համար : — Տոմարակալութեան առաջին ծանօթութիւնք . — Առեւտրական ցիտելիք :

10.

Տարրական գործնական երկրագիտութիւն

3 ԷԳ 9 սարեկան

Այլ եւ այլ տեսակ գծերը (ուղիղ , բեկեալ , կոր , ուղղաձիգ , հորիզոնա- կան , խտտոր , զուգահեռական , ուղղահայեաց) , այլ եւ այլ տեսակ անկիւնները (ու- ղիղ , սուր եւ բութ) եւ ամենէն տարրական կանոնաւոր ձեւերը (եռանկիւն , քա- ռակուսի , ուղղանկիւն քառանկիւն , տարանկիւն , բոլորակ) ձանջնալ , եւ գծել՝ ար- ձակ ձեռքով , տակաւ վարժուելով (սեւ տախտակի վրայ) երկրաչափական գործեաց գործածութեան :

Ուղիղ գծեր եւ անկիւններ չափել . — Ուղիղ գծերը հաւասար մասերու բաժնել . — Երեք մեկուսութիւնք :

Երկրաչափական հաստատանոց (խորանարդ , զուգահեռոսն , բուրգ , գլան , կոն եւ գունա) վրայ ծանօթութիւն տրպար առարկայից միջոցաւ :

Աչքով միայն մեծութիւններ չափելու եւ բաղդատելու յաճախակի վարժութիւնք , ինչպէս նաեւ հեռաւորութեանց մերձաւոր դնահատում եւ մէջրական չափով բացատրութիւն :

ՊԷԿ 11 օտրեկան

Վարժութիւն երկրաչափական գործեաց (քանակ , կարկին , ուղղանկիւնագիծ , անկիւնաչափ) գործածութեան , սեւ տախտակի եւ թղթի վրայ :

Մաւալ , մակերեւոյթ , գիծ , կէտ . — Այլ եւ այլ տեսակ գծեր . — Անոնց գծումը . — Յաւելում եւ բարձում գծերու . — Չափում ուղիղ գծերու . — Ուղղահայեացները գծել . — Չուգահեռականներու գծում :

Անկեանց տեսակներն իրարու վերաբերմամբ (աորնթերակաց , յաւելումական , լրացուցիչ համադիր , հակադիր) . կիսող . զուգահեռականներով եւ հատանողով մը կազմուած անկիւններ : Գծում , չափում եւ բաժանում անկեանց :

Բազմանկիւնք . — Եռանկեանց եւ քառակողմանց տեսակները . անոնց գլխաւոր յատկութիւնները . անոնց գծումը , անոնց տարածութեան չափը :

Շրջանակ եւ բոլորակ . — Շառաւիղ , տրամագիծ , լար , աղեղ , նեւ , հատանող , շօշափող , հատուած , հատուածող , պակ :

Շրջանակ գծել , աստիճաններ , հաւասար մասերու բաժնել , շօշափող ու հատանող քաշել , կանոնաւոր բազմանկիւններ գծել :

Գոյ ծնական ծանօթութիւնք խորանարդի , սղոցակի , բուրգի , գլանի , գունտի եւ անոնց հիմնական յատկութեանց վրայ : Զանոնք գծել սեւ տախտակի ու թուղթի վրայ . խաւաքարտով շինել :

11ԷԿ 13 օտրեկան

Պիտանեգոյն տարերք մակարդակ երկրաչափութեան (գործնական կիրառութիւն ունեցող տեսութիւնք եւ ապացոյցք) : Մաւալներու չափը :

(Մանչերու համար)

Կիրառութիւն անդաչափութեան պարզագոյն գործողութեանց : Հարթաչափութեան (nivellement) վրայ դադափար :

11.

Տարեք բնական գիտութեանց եւ նոցին կիրառումն յառողջապահութեան , յերկրագործութեան եւ ի նարսարութեան

(Մ - 11 - 1) ԷԿ 9 օտրեկան

Իրագիտական դասք աստիճանեալ . — Մարդ , կենդանիք , տունկք , հանքեր ու բնական կրեւոյթներու դիտողութիւն , պարզ բացատրութեամբք :

Ամենօրեայ գործածութեան ու պէտքի վերաբերեալ իրաց նախնական նիւթերուն ու ասոնց ստացման ու պատրաստութեան վրայ պարզ ծանօթութիւնք (ուտե -

ւիք , հագնելիք , վառելիք , դեղանիւթք , շինուածանիւթք , կահ կարասիք , թուղթ , գրիչ եւ գիրք , դրամք , արուեստական գործիք) :

Իպրոցին պարտիզին մէջ պարտիզական փոքրիկ աշխատութիւնք եւ ծանօթութիւնք :

Հաւաքածոյ բնապատմական առարկայից՝ աշակերտաց ձեռքով , մանաւանդ դպրոցական պտոյտներու ատեն :

(Մ - 12 - 1) ԳԷԿ 11 օտրեկան

Բնական գիտութեանց յոյժ տարրական ծանօթութիւնք . Մարդ . — Գլխաւոր մասունք մարդկային մարմնոյ եւ գաղափար մը կենաց գըլխաւոր պաշտօններուն վրայ :

Կենդանիք . — Ծանօթութիւնք մեծ բաժանմանց եւ ողնայարաւորաց դասերուն վրայ , մէն մի խումբին կենդանի մը տիպ առնելով : Ընտանի եւ վայրի , օգտակար եւ վնասակար անասուններ :

Բոյսք . — Մի քանի տիպերու վրայ ուսումնասիրութիւն բոյսին գլխաւոր գործարանաց . — Ծանօթութիւն բուսական մեծ բաժանմանց . — Օգտակար եւ վնասակար բոյսերը ցոյց տալ (մանաւանդ դպրոցական պտոյտներու ատեն) :

Քարեր եւ մետաղներ . — Կարծր եւ կակուղ քարի տեսակներ . թանկագին քարեր . — Գլխաւոր մետաղներ ու անոնց գործածութիւնք :

Մարմնոց երեք վիճակները : Ծանօթութիւնք ի վերայ օդոյ , ջրոյ ու այրման . — Որոտում եւ կայծակ :

Ջեռուցման եւ լուսաւորութեան զանազան եղանակք եւ նիւթք : Փորձառական փոքրիկ ապացուցմունք :

Ընթերցմանց , իրագիտական դասուց եւ պտուտից առթիւ ծանօթութիւնք հոյոյ գլխաւոր տեսակաց , պարարտացուցիչ նիւթոց , հողագործական աշխատութեանց եւ գործեաց վրայ :

(Մ - 13 - 1) 11ԷԿ 13 օտրեկան

Ծանօթութիւնք բնական գիտութեանց . — Նախորդ դասընթացքին վերատեսութիւնն ընդլայնմամբ :

Նախնական ծանօթութիւնք . — Անկենդան ու կենսաւոր մարմինք եւ անոնց որոշիչ հանգամանք . — Կենսաւոր էակաց բաժանում . — Կազմութիւն կենդանեաց : Մարդ . Ծանօթութիւնք մարդկային կմախքին , մարտողութեան , արեան շրջանի , շնչառութեան եւ շարժման գործարաններուն , ջրային զրութեան եւ զգայարանաց վրայ :

Գործնական խրատք առողջաբանութեան . (աննդառութիւն , շնչելի օդ , բնակարան , հանդերձ , լոզանք , մարմնամարդք , քուն եւ հանգիստ , առողջաբանութիւն զգայարանաց . (ալքոլի , ծխախոտի , եւայլն գեղձմանց միջոցները) :

Կենդանիք . — Դասակարգութեան մեծ գծեր . (ընդհանուր հանգամանք , դասք եւ գլխաւոր տեսակք) . — Օգտակար կենդանիք (ընտանի , որսի մուշտակաւոր անասունք . — Զուկեր , միջատք , մարդուն բնական օժանդակները) . — Վնասակար կենդանիք :

Բոյսք . — Տունկին էական մասունք . — Գլխաւոր խումբք . — Օգտակար բոյ-

սերը . (սննդեան , բուժական , եւայլն տունկը) փնտասկար բոյսեր . — Բուսաքաղութիւն (herborisation) .

Հանգի . — Համառոտ գիտելիք հողագնտին կազմութեան , ժայռերու , բրածոյներու , մետաղներու , թանգակին քարերու , այլելի հանքային նիւթոց , վարելի հողին ու անոր տեսակներուն վրայ . — տեղական օրինակներ .

Ուսումնական պիտոյք եւ փոքրիկ հաւաքածոյից կազմութիւն .

Նախագիտելիք բնագիտութեան . — Ծանրութիւն , կշռորդ եւ լծակ , հեղուկներու եւ կազերու յատկութիւնք , մթնոլորտային ճնշում եւ ծանրաչափ , ջրհան եւ օդապարիկ .

Տարրական ծանօթութիւնք եւ դիւրագոյն փորձք ջերմութեան , հալման եւ գոլորչիացման , էլեքտրականութեան եւ մագնիսականութեան , ձայնի , լուսոյ , հայելլուրի եւ ոսպնակերպ ապակեաց վրայ . (ջերմաչափ , չոգեչարժ մեքենայ , շանթարգել , կողմնացոյց , էլեքտրական հեռագիր , հեռաձայն , մանրադէտ , մոզական լապտեր , եւայլն) .

Նախագիտելիք բնալուծութեան . — Գաղափար պարզ եւ բազադրեալ մարմնոց . — Գլխաւոր մետաղակերպք (թթուածին , ջրածին , բնածուխ , ծծումբ , փոսփոր եւ քլոր) . գործածական մետաղք (երկաթ , զէնկ , պղինձ , անագ , կապար , ալիւմինիում , արծաթ , ոսկի , լանտանի , սնդիկ) , եւ անոնց կարեւորագոյն բազադրութիւնք (թթուներ , խարիսխներ , չէզոք մարմիններ եւ աղեր) . գլխաւոր յարազօղք (արուր , թթուներ , խարիսխներ , չէզոք մարմիններ եւ աղեր) . — Գործարանաւոր բնալուծութեան ամենէն անագապղինձ եւայլն սնդկազօղք) . — Գործարանաւոր թթուներ , ալքոլիտներ եւ չէզոք պիտանեզոյն ծանօթութիւնք . (Գործարանաւոր թթուներ , ալքոլիտներ եւ չէզոք բազադրութիւնք . քացախի , չաքարի , ալքոլի , օճառի , մոմի , թուղթի պատրաստութիւնք) .

Աւելի կարգաւորեալ ծանօթութիւնք հողագործական աշխատութեանց , ճահիճներու ցամաքեցուցման , բնական եւ արուեստական պարարտութեանց , ցանքի ու քաղի , բնատնի կենդանեաց եւ հողագործական հաշուակալութեան վրայ .

Պարտաւարականութեան գիտելիք . — Երկրին օգտակարագոյն բոյսերը շատցնել . — Գլխաւոր միջոցներ . — Ծառամշակութեան գիտելիք , կարեւորագոյն պատուաստք .

12.

Տարեք գծագրութեան

ԳԷԳ 9 ԵԱՐԵԿԱՆ

Վարժութիւնք երկրաչափական գծագրութեան .

Չարդական գծագրութեան առաջին սկզբունք . — Շրջանք , կանոնաւոր բազմանկիւնք , աստղաձեւ , վարդաձեւ զարդեր .

ԳԷԳ 11 ԵԱՐԵԿԱՆ

Գործածական երկրաչափական կոր գծեր . ձուաձեւ , պարուրաձեւ , եւայլն . Բոյսերէ առնուած կոր գծեր . (ցողուն , տերեւ , ծաղիկ) .

Թեթեւօրէն կարկառուն հարթ զարդանկարներ ներկայացնող գաճերու վրայէն ընդօրինակութիւն .

Երկրաչափական հաստատնոց եւ գործածական պարզ առարկայից երկրաչափա-

կան գծապատկերը , եւ նախ միայն գծերով , յետոյ ստուերներով հեռապատկերումը .

11 ԷԳ 13 ԵԱՐԵԿԱՆ

Նախնական ծանօթութիւնք երկրաչափական գծապատկերի եւ տարերք հեռապատկերի .

Տպածոյ եւ կարկառուն օրինակաց վրայէ գծել զուտ երկրաչափական զարդեր . (ձուաձեւ , արտաձեւ , ատամնաձեւ զարդք , դէսք (moulure) , եւայլն) .

Տպածոյ եւ կարկառուն օրինակաց վրայէ գծել զարդեր , որոց տարերք առնուած են բոյսերէ (տերեւ , ծաղիկ , պտուղ , արմաւենեակ (polmesse) , ոստիկ (rinceau) , եւն) .

Գաղափար մը (սեւ տախտակի վրայ) ճարտարապետական ոճերու մատին .

Գծադրութիւն մարդկային զխոյ , իւր մասունք , համեմատութիւնք .

Հալիի սկզբունք տափակ գոյներով .

Գծադրութիւն մակերեսոյթներու երկրաչափական զարդանկարուց (սալայատ-նական մեղանով եւ ներկով գունազարդել (lavis) այդպիսի գծագրութիւններ .

Երկրաչափական հաստատուն մարմիններու ու պարզ առարկաներու երկրաչափական գծապատկերը , չափերով հանդերձ (փայտակերտք , սովորական կահք , դարբնածք , եւայլն) .

Նիւթոց տեսակը յայտնելու համար շալիի գործածութիւն . — Յատակագծերու եւ քարտէսներու շալի .

13.

ՇՐԱԾՏՈՒՅԻՆ

ԳԷԳ 9 ԵԱՐԵԿԱՆ

Պարզ երգեր , լսողութեամբ ուսանելի .

Եկեղեցական մէկ քանի դիւրին երգեցողութիւնք .

ԳԷԳ 11 ԵԱՐԵԿԱՆ

Մէկ եւ երկու ձայնով երգեր , լսողութեամբ ուսանելի .

Նախնական տարերք ձայնագրութեան . — Խաղք , հնագոյն . — Սօլի բանալին , ձայնագրութեան առաջին վարժք , ձայնի տեւողութիւնք եւ նշանակք , լուծութիւն եւ նշանակք . երկամանակ , եռամանակ եւ քառամանակ չափեր . Խաղերու ընթերցումն տեւողութեամբ եւ չափահարութեամբ .

Պատարագի եղանակներ . — Առաւօտ լուսոյ .

11 ԷԳ 13 ԵԱՐԵԿԱՆ

Շարունակութիւն միջին դասընթացքին .

Չայնեգրութեան վարժութիւնք . Սօլի եւ ֆախ բանալիները .

Չայնարան մաժեօն , ձայնարան միկեօն . ձայնափոխ նշաններ .

Գլխաւոր մաժեօն եւ միկեօն ձայնարանք (gammes) .

Վարժութիւնք ընթերցանութեան եւ զրուցագրութեան . — Չայնադրեալ հասուածոց (մէկ եւ երկու ձայնով) խմբերգութիւնք .

Տօնական Շարականաց երգեցմունք .

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄ

7 ԷՆ 9 ՏԱՐԵԿԱՆ

Աստուածաշնչական պատկերներու վրայ բերանացի պատմել ու պատմել տալ Հին եւ Նոր Կտակարանաց եւ Քրիստոնէութեան Հայոց մէջ հաստատութեան պատմութիւններուն ինչ ինչ մասերը, առանց պատմական կապակցեալ կարգ մը պահելու անոնց մէջ, ընտրելով այնպիսի դէմքեր ու իրողութիւններ որք խօսին մանաւանդ տղոց երեւակայութեան ու սրտին, եւ բարոյական տպաւորութիւն մը յառաջ բերելու մտադիր ըլլալով:

Ուսուցիչը պիտի կրնայ կանգ առնուլ հետեւեալ զլիսաւոր կէտերուն վրայ:

1. Նախաճնողք. Կայէն եւ Աբէլ. Նոյ եւ Զրհեղեղ. Աբրահամու զոհը. Իսահակ եւ Ռեբեկա. Յակոբ եւ Եսաւ. Յովսէփի գեղեցիկ. Մովսէս եւ Կարմիր ծովու անցքը. Յեփթայէ. Սամսոն. Սամուէլի մանկութիւնը. Տովբիթ. Հռութ. Դաւիթ եւ Գողթաթ. Դաւիթ եւ Սաուլը. Սողոմոնի դատաստանը. Գոթոդիա եւ Յովաս. Յուդիթ. Նաբուգոդոնոսոր եւ երեք մանկունք. Եսթեր:

2. Յիսուսի ծնունդը. — Եգիպտոս փախուստը եւ Բեթղեհեմի կոտորածը. — Սիմէոն ծերունի. — Յիսուս երկոտասանամեայ ի տաճարին. — Յիսուսի մկրտութիւնը. — Յիսուս եւ մանուկները. — Նայինի պատանին. — Կանայ հարմախը. — Յիսուսի խօսած առակները (Անառակ որդին, Տնտեսը, Մեծատունն ու աղքատը). — Յիսուս յԵրուսաղէմ. — Ղազարու յարութիւնը. — Յիսուսի ընթրիքը. — Ոտնայուայ. — Յուդայի մասնութիւնը. — Յիսուսի չարչարանքը եւ խաչելութիւնը. — Յիսուսի յարութիւնը եւ համբարձումը:

3. Յիսուս եւ Աբղար. — Աբղար եւ Թադէոս. — Սանդուխտ կոյս. — Տրդատ եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ. — Հռիփսիմեան կուսանք:

Հայր մերը ի բերան սովորեցնել, տղուն մտքին յարմար բացատրութեամբ, եւ զայն առնուլ իբրեւ հիմ կրօնից՝ պարզ գաղափար մը տալու համար:

9 ԷՆ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ

Սրբազան պատմութիւն. — Աւելի կանոնաւոր կարգով մը, բայց համառօտիւ, Հին եւ Նոր Կտակարանաց պատմութիւնները:

Քրիստոնէութեան Հայոց մէջ հաստատութեան պատմութիւնը. — Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ իւր սուրբերը:

Աւետարանի պատուէրները:

Քրիստոնէայ Եկեղեցւոյ զլիսաւոր ասուերու բացատրութիւնը:

11 ԷՆ 13 ՏԱՐԵԿԱՆ

Սրբազան պատմութիւն. — Վերատեսութիւն միջին դասընթացքի. Եկեղեցւոյ առաջին երեք ժողովները. Քրիստոսի Եկեղեցւոյ ամենէն նշանաւոր հայրերը. — Հայ Եկեղեցւոյ մեծանուն Հայրապետք եւ Թարգմանիչք:

Քրիստոնէութեան զլիսաւոր բաժանումները:

Ընթերցում եւ բացատրութիւն Աւետարանի. (Լերան քարոզը, Առակները, Յիսուսի վերջին շարաթը):

Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն. (հաւատալիք Եկեղեցւոյ, խորհուրդք Եկեղեցւոյ, քրիստոնէական առաքինութիւնք եւ եօթն մահացու մեղքերը):

2.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿՐՔՈՒՅԻՆ

7 ԷՆ 9 ՏԱՐԵԿԱՆ

Ընթերցումաց (բարոյական եւ կրօնական պատմութիւնք, առակք, խրատական խօսք, փոքրիկ բանաստեղծութիւնք) եւ բարոյական իմաստ մ'ունեցող պատկերներու բացատրութեանց միջոցաւ եւ ընտանեկան խօսակցութեամբք՝ տղոց մէջ բարւոյ ու չարի զանազանութեան եւ պարտականութեան զգացումը պայծառացնել եւ բարութեան բնական զորումներն ու սէրը զօրացնել: — Սրտին միջոցաւ կրթել:

Բարոյական կրթութեան գործնական եղանակներ ի գործ դնել:

1. Տղոց անհատական բնաւորութեանց զիտոզութենէն օգուտ քաղելով՝ իւրաքանչիւրին բարի տրամադրութիւնները քաջալերելու եւ յոռիները քաղցրութեամբ ուղղելու համար:

2. Դաստիարակն իւր իսկ վարմանց վրայ հակելով եւ դասարանին կառավարութեան մէջ ուղիղ, բարեխիտ ու ազնիւ ընթացք մ'ունենալով՝ գործնապէս տալու համար տղոց իւր անձին վրայ արդարութեան, սիրոյ, անկեղծութեան ու քաղաքավարութեան օրինակները:

3. Օգտուելով դպրոցական կեանքի դէպքերէն, այս կամ այն տղուն գովելի կամ պարսաւելի մէկ վարմունքէն, նոյն իսկ իրենց բարոյական զգացման ու դատաստանին կոչում ընելու եւ դէպքը բարոյական դասի մ'առիթ ընելու համար:

4. Օգտուելով տղոց ծանօթ արտաքին եղելութիւններէ եւ օրինակներէ՝ մոլութեանց եւ յոռի կրից (ծուլութիւն, շռայլութիւն, որկրամոլութիւն, գինեմոլութիւն, ծխամոլութիւն, եւայլն) տխուր հետեւանքները զգացնելու եւ անոնց մասին պիտանք ազդելու, ինչպէս եւ առաքինութեանց եւ ազնիւ յատկութեանց (աշխատասիրութիւն, ճշմարտախօսութիւն, ընտանեսիրութիւն, աղքատասիրութիւն, ընկերասիրութիւն, եւայլն) նկատմամբ համակրութիւն եւ փափաք ներշնչելու համար:

5. Նոյն իսկ աղքատի, կարօտեալի ու հիւանդի գործնականապէս օգնելու առիթներ ներկայացնելով տղոց ու յայց տանելով զանոնք բարեգործական հաստատութեանց՝ անոնց մէջ գթութեան ու անձնուիրութեան զգացումները մշակելու համար:

6. Եւ վերջապէս բնութեան մեծ եւ գեղեցիկ տեսարանաց առջեւ դնելով զանոնք՝ անոնց հիացումը գրգռելու եւ կրօնական զգացումը մշակելու համար:

9 ԷՆ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ

Նախորդ եղանակաց եւ միջոցներուն կիրառումը, (խօսակցութիւնք, ընթերցումը եւ բացատրութիւնք, գործնական եղանակներ), բարւոյն ծանօթութիւնն ու զգացումը մշակելու համար աշակերտաց մէջ:

Դասուց եւ ընթերցմանց նիւթերն այնպէս ընտրել ու շարայարել որ ուսուցիչը

տարուան ընթացքին մէջ առիթ ունեցած ըլլայ հետեւեալ ծրագրին ամէն կարեւոր կէտերն իւր բացատրութեանց մէջ շօշափելու :

Տղան ընտանեաց մեջ . — 1. Պարտաւորութիւնք առ ծնողս եւ մեծ-ծնողս . — Հնազանդութիւն , յարգանք , սէր , երախտագիտութիւն : — Օգնել ծնողաց իրենց աշխատութեանց եւ հիւանդութեանց մէջ . — Խնամել զանոնք իրենց ծերութեան օրերուն :

2. Պարտաւորութիւնք եղբարց եւ քեցրց . — Փոխադարձ սէր , մեծերուն կողմանէ փոքրերու պաշտպանութիւն եւ բարի օրինակ :

3. Պարտիք առ ծառայս . — Մարդավարութիւն , բարութիւն անոնց նկատմամբ : Տղան դպրոցի մեջ . — Յարատեւութիւն , աշխատասիրութիւն , կանոնապահութիւն , բարեկրթութիւն . — Պարտք առ դաստիարակս : — Պարտք առ ընկերս :

Տղան ֆաղափի մեջ . — Պարտք առ ազգն , առ երկիրն (նազանդութիւն օրինաց եւ իշխանութեան , մասնակցութիւն հանրային ծախուց , նպաստ հանրային օգտին) :

4. Պարտք առ անձն . — Մարմինք . — Մաքրութիւն , ժուժկալութիւն , բարեխառնութիւն , գինովութեան վտանգները . — Մարմնամարդ : 2. Ինչք եւ ստացուածք . — Տնտեսութիւն , պարտքէ խուսափել , խաղամոլութեան զգետալի հետեւանքները , զրամբ եւ շահու մոլութենէն զգուշանալ , շռայլութիւն , ազահութիւն : Աշխատութիւն . իւր հարկաւորութիւնը , իւր օգուտները , իւր բարոյական ազդեցութիւնը , ձեռական աշխատութեան ազնուութիւնը :

4. Հոգին — Ճշմարտախօսութիւն եւ անկեղծութիւն . երբեք չստել : Անձնական արժանապատուութիւն . յարգել իւր անձը . — Համեստութիւն . ճանչնալ իւր թերութիւնները , զգուշանալ հպարտութենէ եւ սնապաշտութենէ : Տգիտութենէ եւ ծուլութենէ ամչնալ . — Արիւթիւն վտանգաց եւ դժբախտութեան մէջ . համբերութիւն . նախաձեռնութեան ոգի . — Բարկութեան վտանգները :

Գուրք առ կենդանիս . — Չչարչարել զանոնք ընդունայն :

2. Պարտք առ այլ մարդիկ . — Արդարասիրութիւն եւ զուժ . (Մի՛ ընէք ուրիշին ինչ որ չէք ուզեր որ ուրիշը ձեզ ընէ . — Ըրէք ուրիշին ինչ որ կ'ուզէք որ ուրիշը ձեզ ընէ) :

2. Չլսասել ուրիշին կեանքին , անձին , ինչքին , համբաւին . — Բարութիւն , եղբայրութիւն , Յարգել ուրիշին հաւատքը (ներողութեան օգի) :

6. Պարտք առ Ասուած : — Ճանչնալ , սիրել եւ պաշտել զԱստուած . — Առ Նա յայտնել մեր սէրն ո՛չ միայն արտաքին պաշտամամբք , այլ եւ , ու մանաւանդ , առաքինի եւ աստուածահաճոյ գործովք :

Մանօք . Ա . — Այս բոլոր նիւթերուն վրայ կը խօսի ու կը խօսակցի դաստիարակը՝ մեկնելով խղճմտանքի , բարոյական օրինաց ու պարտականութեան գոյութենէն եւ կոչում ընելով տղոց բարոյական-բնական զգացմանց , պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գաղափարին , առանց զայնս տեսականապէս ապացուցանել ջանալու :

Բ . — Այս ծրագրի նիւթոց շատը պիտի կրնայ միանալ կրօնական դասին նիւթոց հետ :

որպէս նախորդ երկու դասընթացից մէջ . — Բաց անտի այս դասընթացքը պիտի պարունակէ դասերու կանոնաւոր շարքի մը մէջ՝ բարոյական ընդհանուր սկզբանց եւ մեր այլ եւ այլ կարգի եւ ի մասնաւորի ընկերական պարտականութեանց ուսման տարրական ընթացք մը , ըստ հետեւեալ ծրագրին .

Ընդհանուր սկզբունք . — Մարդուն բարոյականութեան նկարագիրք . (Բարոյական-հոգեբանական իրողութիւնք . բարոյական գիտակցութիւն կամ խղճմտանք . պատասխանատուութիւն . դատաստան արժանեաց եւ չարժանեաց . վաւերացում բարոյական օրինաց . վարձատրութիւնք եւ պատիժք :

Բարոյագիտութեան հիմնական ծանօթութիւնք . — Բարին եւ պարտականութիւնք . զանազանութիւն հաճոյից եւ բարւոյն , շահու եւ պարտականութեան , զրական կամ գրեալ ու բարոյական օրինաց , առաքինութեան եւ մոլութեան :

Անհասական բարոյական . — Պարտականութիւնք մարդուն առ անձն իւր (առ հոգին եւ առ մարմինն) . — Պարտականութիւնք մարդոյն կենդանեաց եւ անկենդան բնութեան հետ իւր առնչութեանց մէջ :

Ընկերական բարոյական . — Ա . Ընտանիք . — Պարտականութիւնք ծնողաց եւ որդւոց , քերց եւ եղբարց , փոխադարձ պարտիք ամուսնոց . պարտիք տերանց եւ ծառայից առ միմեանս . — Ընտանեկան պատուասիրութիւն :

Բ . Ընկերութիւն . — Մարդկային ընկերութեան հարկաւորութիւնն եւ բարիքները . — Արդարութիւն , պայման ամէն ընկերութեան : — Մարդկային համերաշխութիւն եւ եղբայրութիւն :

1. Արդարութեան պարտականութիւնք . — Յարգանք մարդկային կեանքին եւ պատուոյն . — Յարգանք այլոց պատուոյն եւ համբաւին . — յարգանք այլոց զգայնութեան . քաղաքավարութիւն . — Յարգանք այլոց իմացականութեան . — Ներողութիւն . (յարգանք կարծեաց եւ դաւանութեանց) :

2. Պարտականութիւնք սիրոյ կամ եղբայրութեան . — Սիրոյ զանազան աստիճանք , բարեացակամութիւն , հաճոյակատարութիւն , ձեռնտուութիւն , բարերարութիւն , անձուիրութիւն :

Գ . Ազգն ու երկիրը . — Հնազանդութիւն օրինաց եւ իշխանութեան . — Հարկ , նըպաստ հանրային օգտին եւ զարգացման . — Անձուէր մասնակցութիւնք եւ յանձնառութիւնք վարչական պաշտամանց ու հանրօգուտ ծառայութեանց . — Իրաւունք որ կը համապատասխանեն սոյն պարտուց : — Կեանք , պատիւ եւ սեփականութիւն :

Կրօնական բարոյական . — Պարտաւորութիւն առ Աստուած : — Մեր առ Աստուած պարտականութեանց առաջինն է՝ պահել բարոյական օրէնքը եւ գործել առաքինութիւնը :

Պատաստեալ յուսումնական Խորհրդոյ եւ մատուցեալ ի վաւերացում
Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ :

Ուսումնական Խորհրդոյ

Ասեմադպիւր

Ասեմապետ

ՊՕՂՈՍ Գ. ՔԷՐԷՍԷՃԵԱՆ

ՏՕՔՔ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ՔՈՐԳՈՍԵԱՆ

1 Մայիս 1897 Կ. Պոլիս

Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովն 1897 Մայիս 15ի նստին մէջ
սոյն Կրթական Մրցոյցին ընդունած եւ հաստատած լինելով՝ ըստ այնմ կը յանձնարա-
րեմք ի գործադրութիւն :

23 Մայիս 1897

Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պոլիս

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՄԱՂԱՔԻԱ

22710

2013

« Ազգային գրադարան »

NL0056589

